

AZ ŰRHAJÓS IS EMBERBŐL VAN

■ REMES PÉTER

A tékozló fiúknak mindig megbocsátanak...

Miért volt kórházban Gagarin az SZKP XXII. kongresszusa idején, amikor az elnökségben kellett volna ülnie? Hogyan került Gagarin homlokára a hegesezés? Az a hír terjedt el a nyugati sajtóban, hogy Gagarin sugárbetegséget kapott, ezért kórházban kellett kezelni. Csak később, hosszú évek múlva derült ki az igazság.

1961 szeptemberében Gagarin és Tyitov, az első és második számú szovjet űrhajós, a testőrök, kiképzők, instruktorok, orvosok és családtagjaik társaságában, a Krím félszigetre repültek pihenni. Az űrhajósok parancsnokának, Kamanyin altábornagynak a vezetésével összesen huszonhárman voltak egy Il-14-es repülőgép fedélzetén. A Krím félsziget legdélibb csücskén, gyönyörű helyen, a szovjet állami vezetők számára fenntartott szanatóriumok és dácák között, a Forosz szanatórium közelében, koráb-

ban Maxim Gorkij által használt dácába helyezték el őket. Az idő szép volt, az üdülővendégek jól érezték magukat.

Razdovszkij orvos ezredes, az űrhajósok akkori orvosa és Kamanyin altábornagy az űrhajósok egykori előjárója eddig szigorúan titkos és bizalmas anyagainak felhasználásával rekonstruálhatjuk az eseményeket. A történeletről számos jelentés is készült, amelyek megőrződtek az utókor számára. Kamanyin, aki

Családi nyaraláson feleségével és kislányával

az űrhajósokért volt felelős, észrevette, hogy Gagarin körül nincs minden rendben. Az egyik nap kirándulni voltak Szevasztopolban, megnézték a várost, és jól elfáradtak. Hazafelé egy ideig Gagarin a felesége mellett ült Kamanyin és felesége társaságában egy személygépkocsiban, a többiek pedig egy autóbusszal követték őket. A Mihail Kutuzov cir-káló fedélzetén ebédeltek, ahol Ka-

szatonov flottaparancsnok látta vendégül őket. Gagarin és Tyitov láthatóan kedvetlenek voltak, nehezen viselték az állandó protokollt. Útközben megálltak pihenni, és élvezték a szép kilátást a Szapun-hegyen. Amikor továbbindultak, többeknek feltűnt, hogy Gagarin átült az autóbusszba. Feleségének ez rosszul esett, és a személyautóban feszültté vált a hangulat, emiatt Kamanyin és felesége is kellemetlenül érezte magát. Útközben egy étteremnél váratlanul

megállt az autóbussz. Gagarin a testőrök és instruktorok vagány társasága élén bevonult az étterembe. Kamanyin is megállította az autóját és gyorsan utánuk ment, hogy visszatartsa az űrhajósokat az italozástól. Ez sikerül is neki, mert amint megittak egy pohár bort, már indultak is tovább. Kamanyin szólta Gagarinnak, hogy a felesége hívja, azt szeretné, hogy együtt utazzanak a személygép-

kocsiban. Gagarin odament az autóhoz:

– Hát neked meg mi kell? – szolt nem túl kedvesen.

Válja, a felesége kérte, hogy üljön mellé az autóba, ő maga nem akart az autóbusszban utazni. Gagarin nem engedett, mérgesen rácsapta az ajtót, és felszállt az autóbusszra. Felesége sírva fakadt, egész úton hazafelé pityergett, Kamanyinék sem tudták megvigasztalni.

– Tegnap rosszul éreztem magam mi-

– Többet ilyen nem fog előfordulni, már bocsánatot kértem a feleségemtől! – fogadkozott.

Pár nap múlva Artyekbe, a híres pionirtáborba látogattak. Az úttörők színi előadását nézték meg. Ebéd előtt betértek egy borkombinátba, ahol tizenkét fajta bort kóstoltattak meg velük. Ráadásként Gagarinnak egy 1934-es, Tyitovnak egy 1925-ös, Kamanyinnak pedig egy 1908-as évjáratú borritkaságot is felszolgáltak. Az ebédet a jaltai pártbizottság első titkára, egy bizonyos Kuszenko elvtárs és első helyettese, Dementyev elvtárs „vezényelte” le. Mindkét elvtárs híres volt arról, hogy keményen iszik. Már több alkalommal leitatták Gagarint és Tyitovot, így ez most is sikerült nekik. Tyitov nem is tudott velük hazatérni, csak késő éjszaka érkezett meg tajt részegen.

Másnap Kamanyin észrevette, hogy Tyitov testőre, egy bizonyos Robert Ahmenov részeg, Tyitovot is itatja, és ahogy tapintatosan beszámolt róla, a kerítő szerepét játssza. Az íratlan szabályok szerint az űrhajósok mellé rendelt testőrök nemcsak személyi

Ahogy az egész világ megismerhette őket: Jurij Gagarin, és mögötte a tartalék, German Tyitov

A Fekete-tenger parti üdülő, a „baleset” helyszíne

attad, nagyon csúnyán bántál a feleségeddel! – vonta másnap felelősségre. Jura beismerte bűnösségét, mint már annyiszor, ha rossz fát tett a tűzre.

Amíg az űrhajós új fényképezőgépével ismerkedik, az asszony varrással mulatja az időt...

védelmet, hanem különféle személyes szolgálatot is elláttak. Ebbe nem hivatalosan beletartozott az alkalmi hölgyek előteremtése is. Kamanyin ismét elővette az űrhajósokat, figyelmeztette őket, hogy „rossz útra tértek”, Ahmenovot pedig azonnal viszszakülde Moszkvába.

Az űrhajósok ismét beismerték soron következő bűnösségüket, megígérték, hogy megváltoznak, és arra kérték Kamanyint, hogy Ahmenovot ne büntesse meg (ugyanis szükségük volt rá). Tyitov külön is fogadkozott, hogy mindenben ő a hibás és csakis ő. Kamanyin nem tehetett mást, mint hitt neki, és Ahmenov is maradhatott.

Október 3-án Gagarin veszélyes motorcsónakkalandba keveredett. Egy négyszemélyes motorosban 6-7 emberrel, mentőfelszerelés nélkül messze eltávolodott a parttól. A tengeren veszélyes manőverekbe kez-

dett, a motorossal hirtelen éles fordulatokkal ijesztgette az utasait. Baj nélkül megúszták, de Gagarin ezután egész nap elemében volt, és zabolátlanul viselkedett. Vacsora után visszavonult, megfürdette kislányát és lefektette. Az asszonyok kártyáztak, a férfiak pedig sakkoztak a hallban. Gagarin is lement az első emeletre, kibicelt a sakkozóknak, segítette a feleségének a kártyában, váltogatta a lemezeket a lemezjátszón, megtáncoltatta az asszonyokat. Éjfél előtt nem sokkal szólt a feleségének, hogy fejezze be a kártyázást, menjenek aludni, és kiment a szobából. Nem sokára Válja, a felesége befejezte a kártyázást.

Mosoly a „baleset” előtt...

ágyra, és egy könyvet olvasott. Gagarin benyitott a szobába, bement, és belülről bezárta az ajtót.

– Na, mi van? Kiabálni fogsz? – közlekedett feléje, és meg akarta csókolni. Ebben a pillanatban kopogott Válja az ajtón, Gagarin kimenekült a szobából a balkonra és leugrott.

Nagy volt a káosz, Kamanyint azonnal felkeltették. Lerohant a parkba, ahol egy padra fektetve, eszméletlenül találta Gagarint, körülötte vértócsa volt, a fejsebe erősen vérzett. Először nem lehetett tudni, hogy mi is történt. Mindenki kiabált.

– Mit álltok itt? Segítsetek! Mindjárt meghal! Hívjatok azonnal orvost! – kiabált Válja.

A szanatórium orvosa és igazgatója nem tudott segíteni. A flotta orvosait riasztották, akik négy óra múlva meg is érkeztek. Egy műtőt rendeztek be, és megoperálták. Kamanyin öngyilkos akart lenni, amiért nem tudott vigyázni Hruscsov kedvencére, az adu ászra, a szocialista embertípusra, a világ első űrhajósára.

Tíz nap múlva Gagarint a Krímből titokban átszállították a moszkvai katonai kórházba. Bár közérzete ekkor már jobb volt, az orvosi konzílium kénytelen volt azt jelenteni a legfelsőbb vezetőknek, hogy Gagarin képtelen a nyilvánosság előtt megjelenni, még tíz napig ágyban kell feküdnie. Ez azt jelentette, hogy már biztosan nem lehet ott az SZKP XXII.

... és a műtét után

kongresszusán, Hruscsov nem büszkélkedhet vele a díszelnökségben. A vezetők, élükön Hruscsovval, nagyon elégedetlenek voltak a történetek miatt. Kamanyin jelentéstételekre járkált a központi bizottságba, a honvédelmi miniszterhez, a légierők főparancsnokához, a katonatanáchoz. Mindenki tudni akarta, hogy mi történt, hogy történt. A kialakult helyzetből Gagarin-ügy lett, amelynek kapcsán feléledtek a belharcok a katonai vezetők között. Mendemondák keltek szárnyra, és a helyzetet megpróbálták felhasználni arra, hogy a különféle érdekcsoportok egymás szemére vessék sérelmeiket, vagy hangulatot keltsenek Kamanyin és a légierők ellen. Versinyin marsall, a légierők főparancsnoka például gúnyosan jegyezte meg Kamanyinnak:

– A kozmoszban eligazodtatok, de a földön bezzeg elbuktatok!

A nyugati sajtóban pedig elterjedt, hogy Gagarin sugárbetegségben szenved, és ezért kezelik kórházban.

1961. október 17-én nyílt meg az SZKP XXII. kongresszusa. Korábban Gagarint és Tyitovot az elnökségbe tervezték. Gagarin a kórházban volt, ezért Tyitovot sem választották be az elnökségbe. Sokaknak feltűnt Gagarin távolléte. Kozlov és Zaharov marsall azonnal érdeklődött Kamanyinnál Gagarin állapota felől.

– Még legalább egy hétig kórházban kell lennie! – volt a válasz.

Némi smink és kozmetika után elkészült protokoll fotó

Elhatározták, hogy Tyitov fog fellépni a kongresszuson. Kamanyin meg is írta Tyitov kongresszusi felszólalásának szövegét, hogy a hátralévő időben legyen ideje gyakorolni. Megállapodtak abban is, hogy Tyitov a fellépése napján Versinyin marsalltól kapja majd meg a jóváhagyott végleges szöveget, ezt vegye át, igyekezzen minél hamarabb hivatalosan leadni az elnökségnek, így Gagarin állapotára való tekintettel a kellő időben tud sorra kerülni. Közben Gagarint a kórházban fokozatosan visszaszoktatták a „földi” élethez. Október 20-án felkelhetett a kórteremben, másnap kimehetett a kórházi folyosóra, utána már a kórház udvarára is kiengedték. A gyógyítás első fázisa szövődménymentesen sikerül.

Október 24-én Gagarint a kórházból egyenesen a kongresszusra vitték. Megmondták neki, hogy csak az első szünetig maradjon, és azután gyorsan térjen vissza a kórházba. Előtte gondosan felkészítették. Mesterséges szemöldököt csináltak neki, ki-maszkirozták, lefotózták, és a fényképeket bemutatták Kozlovnak, Malinovszkijnak és Hruscsovnek is. Ezzel jóváhagyatták, hogy így jelenjen meg a nyilvánosság előtt. A sérülés következményei majdnem észrevehetetlenek voltak. A maszkmester jó munkát végzett, a maszkirozás jól sikerült. Tyitov a tervek szerint megtartotta

beszédét, mindenki dicsérte, a főparancsnok is elégedett volt vele.

– Jobban izgultam Tyitovért, mint a saját felszólalásomért – mondta. Másnap Gagarint néhány percre ismét elvitték a kongresszusra. Újdonsült fényképe megjelent az újságokban is. Tyitov kongresszusi hozzászólását lehozták az újságok, az országos napilapokban, a Pravdában, a Vörös Csillagban, a Munkában pedig Basajev interjúja jelent meg, amelyet Gagarinnal készített. Arra a kérdésre, hogy miért van hegesedés az arcán, azt válaszolta, hogy az üdülőben, a Krímben Galja lányával játék közben elbotlott, és hogy mentse kislányát, esés közben magasra emelte, de ő maga eközben arccal a kövezetre esett.

– Kislányom esküvőjére be fog győgyulni, sőt hamarabb, már a következő űrrepülésre is! – ütötte el tréfával a további kérdéseket.

Az űrhajósok igazi nehéz fiúk voltak, a történetek szerint tudatában voltak annak, hogy őket nem lehet leváltani, megbüntetni, ők voltak a Szovjetunió Hősei, akikre a propagandagépezetnek szüksége volt. Nem is állt szándékában a legfelsőbb vezetőknek Gagarin és Tyitov fegyelmi ügyeivel foglalkozni.

Kamanyinnak saját hatáskörében kellett rendet tartani. Jobb híján november 4-én az űrhajós-kiképzőközpont pártgyűlésén tárgyalták Gagarin és Tyitov fegyelmi ügyeit. Bikovszkijon és Beljajevon kívül, akik éppen a soron következő űrrepülésre készültek, minden űrhajós jelenlétében Gagarinnak és Tyitovnak be kellett számolni viselt dolgairól. A feljegyzések szerint Ga-

A világhír mellé az isteni Gina Lollobrigida csókját is megkapta

garin és Tyitov „alapvetően helyesen adta elő és ítélte meg” szanatórium-béli viselkedését. Beismerték mértéktelen italozásukat, a hölgyekkel kapcsolatos könnyelmű viselkedésüket és más bűneiket. Gagarin, féltve családi békéjét, másképpen adta elő a történeteket. Azt mondta, hogy amikor bement abba a szobába, amelynek balkonjáról kiugrott, nem tudta, hogy ott van Anyicska nővér.

Csak meg akarta tréfálni a feleségét, el akart bújni előle. Habár mindenki meg volt győződve arról, hogy Gagarin motivációja más volt, amikor bement a nővér után a szobába, nem firtatták a dolgot. Gagarin verzióját nem tartották lehetetlennek, ez megkönnyítette mindenki dolgát, és nem okozta a család széthullását sem.

Az akkori szabályok szerint az űrhajósoknak a pártgyűlésen hozzá kellett szólni. Mindenki ugyanazt mondta, Gagarin és Tyitov könnyelműen viselkedett, elfelejtették, hogy ők valójában kicsodák, mivé váltak, ezért nincs joguk így viselkedni. Tyitov keményebb kritikát is kapott, a fejére olvasták, hogy felfuvalkodott, elszakadt a kollektívától, nem jelentette a szolgálati helyén, hogy külföldre utazik, és nem számolt be a párt XXII. kongresszusáról sem. Gagarinhoz képest Tyitov kevésbé fogadta az elvtársi kritikákat, már érezhetőek voltak viselkedésén a későbbi magasabb parancsnoki képességek. (Az egyik legfelelősségteljesebb beosztásból, a stratégiai rakétacsapatok parancsnokhelyetteseként ment aktív pályafutása végén nyug-

Dicsőség a párt fiainak!

– Hol van Jura? – kérdezte.

– Kiment a folyosóra, és jobbra bement az egyik szobába – válaszolt rosszmájúan Szerjapin felesége.

A folyosón három üres szoba volt, lakói már eltávoztak. Két szobában Válja senkit nem talált, de a harmadik belülről be volt zárva. Gagarin felesége hangosan kopogott az ajtón. Hamarosan ki is nyílt az ajtó, és egy 27 éves ápolónő, Anyecska nézett vele szembe.

– Hol van Jura? – kérdezte ismét.

– A férje menekülés közben kiugrott a balkonról.

A balkon két méter magasan volt a földtől, alatta betonozott szegélyű, aszfaltozott út vezetett. Gagarin ott feküdt eszméletlenül, vérbe fagyva. Ugrás közben lába beleakadt a szőlőindákba, elvesztette az egyensúlyát, és arccal a betonszegélyre esett. Anyecska elmondta, hogy amikor ügyeletéből leváltották, bement az üres szobába pihenni, lefeküdt az

díjba). Végül mindketten kifejtették, hogy hasonló hibákat nem engedhetnek maguknak, és ezzel pont került az ügyükre.

A fegyelmi tárgyalás után Gagarint elvitték a repülőszövetség díszünnepére, ahol a FAI (Nemzetközi Repülőszövetség) kitüntetését adták át neki. Ma úgy mondanánk, hogy ez volt a hab a tortán.